

УДК 351.810:340

Олександр Крупчан,

кандидат юридичних наук,
доцент, академік Національної академії правових наук України,
директор НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,

Юрій Бурило,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та адміністративного права ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ САНКЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

У статті досліджується місце адміністративно-господарських санкцій, що застосовуються в інформаційному секторі економіки, в системі адміністративної та господарсько-правової відповідальності. Наводяться пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства з питань застосування адміністративно-господарських санкцій.

Ключові слова: адміністративно-господарські санкції, інформаційна сфера, адміністративна відповідальність, господарсько-правова відповідальність, господарське інформаційне право.

Серед адміністративних засобів державного регулювання в інформаційній сфері особливе місце посідають адміністративно-господарські санкції. Як форма господарсько-правової відповідальності зазначені санкції спрямовані на припинення та ліквідацію наслідків господарських інформаційних правопорушень шляхом безпосереднього впливу на економічні інтереси суб'єктів господарювання в інформаційному секторі економіки. Таким чином, адміністративно-господарські санкції є важливими інструментами забезпечення законності та правового господарського порядку в інформаційній сфері. Оскільки в зазначеній сфері застосовується досить широкий спектр відповідних санкцій, вони вимагають системного дослідження.

Хоча в цілому адміністративно-господарські санкції досліджувалися в працях багатьох вчених, зокрема В. С. Щербини [1], О. М. Вінник [2], С. Ю. Гапало [3], З. Ф. Татькової [4], С. В. Фетісова [5] та ін., залишаються деякі недосліджені питання як загальнотеоретичного плану, наприклад, співвідношення адміністративно-господарських санкцій, адміністративної та господарсько-правової відповідальності та ін., так і більш практичного характеру, обумовлені специфікою

окремих галузей економіки, зокрема її інформаційного сектора. Отже, метою цієї статті є визначення особливостей застосування адміністративно-господарських санкцій в інформаційній сфері та їх місця в системі господарсько-правової та адміністративної відповідальності.

Сутність адміністративно-господарських санкцій в загальному вигляді визначена у ст. 238 ГК України, з аналізу якої випливає, що під такими санкціями слід розуміти заходи організаційно-правового або майнового характеру, що застосовуються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування до суб'єктів господарювання за порушення ними встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності з метою припинення та ліквідації наслідків відповідних правопорушень [6]. До загальних рис адміністративно-господарських санкцій, які випливають з наведеного визначення, а також вказуються в юридичній літературі, належать: їх організаційний або майновий характер; застосування у вертикальних (організаційно-господарських) відносинах суб'єктами публічної влади; їх превентивна (попереджувально-стимулююча), штрафна, відновлювально-компенсаційна функції, а також функція оперативного припи-

нення правопорушення; спеціальні строки застосування та ін. [7; 8].

Водночас застосування адміністративно-господарських санкцій в інформаційній сфері має свої характерні ознаки. Так, зокрема суб'єктами, уповноваженими застосовувати адміністративно-господарські санкції за господарські інформаційні правопорушення, є органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені організаційно-господарськими повноваженнями в інформаційній сфері. Як правило, це органи, що мають спеціальну господарсько-інформаційну компетенцію: Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державна служба інтелектуальної власності України та ін.

Крім того, специфічною є фактична підстава застосування відповідних адміністративно-господарських санкцій — господарське інформаційне правопорушення, яке має місце у разі порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської інформаційної або інформаційно-інфраструктурної діяльності. В такому правопорушенні комбінуються ознаки господарського та інформаційного правопорушень. Його суб'єктом є не кожен суб'єкт господарювання, а лише той, який здійснює інформаційну або інформаційно-інфраструктурну діяльність. Родовим об'єктом такого правопорушення, що виділяється в межах загального об'єкта господарських правопорушень, виступають господарські інформаційні та інформаційно-інфраструктурні відносини, а видовими об'єктами можуть вважатися відповідні відносини в окремих галузях інформаційного сектора економіки: масової інформатизації, зв'язку та інформатизації тощо.

Юридичними підставами застосування адміністративно-господарських санкцій в інформаційній сфері є законодавчі акти, що регулюють господарські інформаційні та інформаційно-інфраструктурні відносини. Це, зокрема, закони України «Про телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» [9; 10; 11] та ін. При цьому застосовуються і загальні норми ГК України про адміністративно-господарські санкції.

У контексті розгляду юридичних підстав застосування адміністративно-господарських санкцій в інформаційній сфері актуальним питанням як із практичної, так і з суто теоретичної точки зору є співвідношення норм ГК України, що стосуються адміністративно-господарських санкцій, та норм КУпАП, які регламентують адміністративну відповідальність за відповідні порушення у сфері господарської діяльності. Суть проблеми полягає в тому, чи можна вважати адміністративні стягнення, застосування яких передбачено КУпАП стосовно фізичних осіб—підприємців за порушення законодавчо встановлених правил здійснення господарської діяльності в інформаційній сфері, адміністративно-господарськими санкціями в розумінні ГК України. Крім того, важливо з'ясувати, нормами якого із зазначених кодексів слід керуватися під час застосування адміністративних санкцій до фізичних осіб—підприємців за господарські правопорушення, що передбачені спеціальними законами.

Відповідь на це питання необхідна, адже КУпАП містить чимало норм, якими передбачена адміністративна відповідальність за порушення правил здійснення господарської інформаційної та інформаційно-інфраструктурної діяльності. Це, зокрема, ст. 146 «Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України», ст. 148² «Порушення порядку та умов надання послуг зв'язку в мережах загального користування», ст. 148⁵ «Порушення правил про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування», в яких серед суб'єктів відповідних адміністративних проступків визначається фізична особа—суб'єкт господарської діяльності. Ряд інших статей КУпАП, зокрема ст. 164⁶ «Демонстрування і розповсюдження фільмів без державного посвідчення на право демонстрування і розповсюдження фільмів», ст. 164⁷ «Порушення умов розповсюдження і демонстрування фільмів, передбачених державним посвідченням на право розповсюдження і демонстрування фільмів», ст. 164⁹ «Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», в яких фізична особа—підприємець як спеціальний суб'єкт ад-

міністративного правопорушення прямо не згадується, часто застосовується саме до таких осіб [12].

По-суті, адміністративні стягнення за вказані правопорушення, передбачені КУпАП, застосовуються саме в якості адміністративно-господарських санкцій, адже вони відповідають більшості їх ознак, а саме: застосовуються органами, наділеними організаційно-господарськими повноваженнями як заходи організаційно-правового та майнового впливу на суб'єктів господарювання за порушення ними законодавчо встановлених правил здійснення господарської діяльності в інформаційній сфері. Єдиною ознакою, що викликає питання про їх належність до адміністративно-господарських санкцій, є те, що застосовуються вони на підставі загальних норм про адміністративну відповідальність, передбачених КУпАП, а не норм про господарсько-правову відповідальність та адміністративно-господарські санкції, передбачені ГК України. Проте дана обставина є більше формальною, а не сутнісно-концептуальною, і ніяк не змінює їх головного призначення — забезпечення правового господарського порядку в інформаційній сфері.

У цьому зв'язку, тим не менше, постає питання про уніфікацію підходів до застосування адміністративно-господарських санкцій, незалежно від того, яким законодавчим актом вони передбачені. Необхідність такої уніфікації викликана тим, що норми КУпАП та ГК України щодо адміністративно-господарських санкцій по-різному вирішують деякі важливі питання. Так, на відміну від КУпАП, у ч. 2 ст. 218 ГК України закріплюється презумпція вини суб'єкта господарювання: учасник господарських відносин відповідає за порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. Відрізняються й строки притягнення до відповідальності за КУпАП та ГК України. Так, відповідно до ст. 38 КУпАП адміністративне стягнення накладається не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — два місяці з дня його виявлення (три місяці — якщо справа підвідомча суду). Водночас відповідно до ст. 250 ГК України адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані до суб'єкта госпо-

дарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності. Мають місце й інші відмінності. Загалом встановлені ГК України правила застосування адміністративно-господарських санкцій жорсткіші щодо суб'єктів господарювання, ніж відповідні норми КУпАП.

Слід також мати на увазі, що проблема вироблення єдиного підходу до застосування адміністративно-господарських санкцій є актуальною не лише для інформаційної сфери економіки, а й для інших її галузей. Тому і вирішення цієї проблеми потребує максимально універсального підходу. З огляду на зазначене вбачається доцільним визнати норми ГК України, що регламентують застосування адміністративно-господарських санкцій, спеціальними щодо норм КУпАП у тій частині, що стосується застосування адміністративних стягнень до фізичних осіб — підприємців за порушення ними правил здійснення господарської діяльності.

Враховуючи зазначене, пропонуємо закріпити в КУпАП ст. 14² «Відповідальність фізичних осіб—суб'єктів підприємницької діяльності» в такій редакції: «Фізичні особи—суб'єкти підприємницької діяльності несуть адміністративну відповідальність за порушення правил здійснення господарської діяльності відповідно до норм цього Кодексу з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України щодо адміністративно-господарських санкцій». Запропонованою нормою має сенс керуватися у тих випадках, коли йдеться про застосування до фізичних осіб—підприємців адміністративно-господарських санкцій на підставі спеціальних законів, зокрема Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» та ін.

З огляду на зазначене виникає більш концептуальне питання про співвідношення адміністративної відповідальності та адміністративно-господарських санкцій як форми господарсько-правової відповідальності. В господарсько-правовій літературі це питання невиважено обходять увагою, тоді як в адміністративно-правовій науці адміністративно-госпо-

дарські санкції охоплюють поняттям адміністративної відповідальності. Так, наприклад, О. Т. Зима, при розгляді адміністративної відповідальності юридичних осіб, згадує про адміністративно-господарські санкції, передбачені ГК України, ототожнюючи їх з адміністративними стягненнями [13]. Подібним чином В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко, аналізуючи адміністративну відповідальність юридичних осіб, звертають увагу на адміністративно-господарські санкції, передбачені спеціальними законами, в тому числі Законом України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» (щоправда, в чинній редакції цей Закон відповідних норм вже не містить) [14].

У свою чергу, С. В. Фетісова пропонує виділити в рамках правового інституту адміністративної відповідальності підінститут «Адміністративна відповідальність суб'єктів господарювання» [15]. На наш погляд, адміністративна відповідальність суб'єктів господарювання є одним з інститутів адміністративно-деліктного права — підгалузі адміністративного права. Водночас цей інститут входить до складу нормативної основи господарсько-правової відповідальності. Іншими словами, він лежить на перетині адміністративної та господарсько-правової відповідальності. Це обумовлено тим, що господарське право як комплексна галузь, що спирається на норми різних самостійних галузей права, включає в себе чимало адміністративно-правових норм, зокрема норми про адміністративно-господарські санкції.

У рамках інституту адміністративної відповідальності суб'єктів господарювання (адміністративно-господарських санкцій) доцільно виокремити субінститут, що включає в себе норми, які регламентують застосування адміністративно-господарських санкцій в інформаційній сфері. Аналіз відповідного законодавства дозволяє стверджувати, що названий субінститут наразі включає в себе адміністративно-господарські санкції в галузях масової інформації, зв'язку та сфері інформатизації тощо. Водночас правові

норми, що визначають адміністративно-господарські санкції в зазначених галузях інформаційної сфери, входять до складу відповідних правових субінститутів, що регулюють господарські інформаційні відносини в цих галузях, які, в свою чергу, є складовими частинами міжгалузевого комплексного правового інституту — господарського інформаційного права. Відтак не буде помилкою вважати, що субінститут адміністративної відповідальності (адміністративно-господарських санкцій) в інформаційній сфері взятий в цілому також є частиною господарського інформаційного права.

На підставі наведеного можемо дійти висновку, що адміністративно-господарські санкції в інформаційній сфері — це система заходів організаційно-правового та майнового впливу на суб'єктів господарювання, що застосовуються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, наділеними господарсько-інформаційною компетенцією (організаційно-господарськими повноваженнями в інформаційній сфері), за порушення законодавчо встановлених правил господарської інформаційної та інформаційно-інфраструктурної діяльності з метою припинення та усунення наслідків господарських інформаційних правопорушень. Система правових норм, що встановлюють адміністративно-господарські санкції в інформаційній сфері господарювання, утворює субінститут у складі інституту адміністративної відповідальності (адміністративно-господарських санкцій) у сфері господарювання, що є сполучною ланкою між адміністративною та господарсько-правовою відповідальністю. В той самий час цей субінститут є невід'ємною частиною міжгалузевого комплексного інституту — господарського інформаційного права.

Перспективні дослідження з окресленої тематики мають бути спрямовані на пошук шляхів оптимізації адміністративно-господарських санкцій в окремих галузях інформаційної сфери господарювання.

ПРИМІТКИ

1. Щербина В. С. Адміністративно-господарські санкції організаційно-правового характеру : проблеми застосування / В. С. Щербина // Університетські наукові записки. — 2006. — № 1. — С. 138—144.

2. Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. / О. М. Вінник. — 2-ге вид., змін. та допов. — К. : Правова єдність, 2008. — 766 с.
3. Гапало С. Ю. Санкції в господарському праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / С. Ю. Гапало ; ДВНЗ «Київський нац. економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». — К., 2011. — 20 с.
4. Татькова З. Ф. Підстави, види та форми господарсько-правової відповідальності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / З. Ф. Татькова ; Ін-т економіко-правових досліджень НАН України. — Донецьк, 2010. — 19 с.
5. Фетісова С. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері господарської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. В. Фетісова ; Нац. ун-т державної податкової служби України. — Ірпінь, 2011. — 19 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18, № 19—20, № 21—22 — Ст. 144.
7. Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. / О. М. Вінник. — 2-ге вид., змін. та допов. — К. : Правова єдність, 2008. — С. 387—388, 399.
8. Гапало С. Ю. Зазнач. праця. — С. 8, 11.
9. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ, в ред. Закону № 3317-IV від 12.01.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 18. — Ст. 155.
10. Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 12. — Ст. 155.
11. Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17.01.2002 р. № 2953-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 17. — Ст. 121.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. — 1984. — Додаток до № 51. — Ст. 1122.
13. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко [та ін.] ; за ред. Ю. П. Битяка. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — С. 194—195.
14. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — С. 198.
15. Фетісова С. В. Зазнач. праця. — С. 13.

Крупчан Александр, Бурило Юрий. Административно-хозяйственные санкции в информационной сфере.

В статье исследуется место административно-хозяйственных санкций, применяемых в информационном секторе экономики, в системе административной и хозяйственно-правовой ответственности. Выдвигаются предложения по усовершенствованию норм действующего законодательства касательно применения административно-хозяйственных санкций.

Ключевые слова: административно-хозяйственные санкции, информационная сфера, административная ответственность, хозяйственно-правовая ответственность, хозяйственное информационное право.

Krupchan Alexander, Burylo Yuriy. Administrative-business sanctions in the information sphere.

The article deals with the role administrative-business sanctions applied in the information sphere in the system of administrative liability as well as business-legal liability. Suggestions on the improvement of existing administrative-business sanctions legislation are put forward.

Key words: administrative-business, information sphere, administrative liability, business-legal liability, business information law.